

Анализируется участие Петра Холодного в становлении национальной творческой сферы. Определен его весомый вклад в развитие и популяризацию украинской живописи. Также определяется участие художника в развитии национального образования, анализируется его творчество как художника и педагога. Выяснено, что деятельность Петра Холодного была чрезвычайно многогранной и не ограничивалась только сферой искусства.

Ключевые слова: Петр Холодный, творческое наследие, художественная педагогика, культуротворчество, интеллигенция.

Summary

Petro Kholodnyi's Contribution to the Development of Ukrainian Artistic Life (End of the XIX – Beginning of the XX Centuries)

Khytrych A.V.

The world outlook and artistic trends of the late XIX - early XX centuries have been revealed in the article and the activity of Petro Ivanovych Kholodnyi has been shown. Also the key trends and stylistic features of painting in the specified period of time have been identified. It is found that the complicated social and political conditions, which characterize the beginning of the XX century, negatively influenced the creative activity of the artist. At this time there was no national cultural policy in Ukraine that is why cultural-creative activity was the responsibility of intelligentsia.

Petro Kholodnyi's participation in the formation of the national artistic environment has been analyzed. His considerable contribution to the development and popularization of Ukrainian painting has been defined. Also the artist's participation in the development of national education has been cleared out, his creative achievements as of the artist and educator have been analyzed. It is ascertained that the activity of Petro Kholodnyi has been highly diverse and not limited only by the sphere of arts.

Key words: Petro Kholodnyi, artistic heritage, artistic pedagogy, cultural creativity, intelligentsia.

Дата надходження статті: 15.10.2015р

УДК 070:7.011(477) «1919/1920»(091)(045)

Шерстинюк Л.Л.,

заслужений художник України
(м.Хмельницький)

Журнал «Мистецтво» (1919–1920 рр.) як джерело вивчення культуротворчого процесу революційної доби

У статті охарактеризовано журнал «Мистецтво» - орган Всеукраїнському, який виходив у м. Києві у 1919–1920 рр. Визначено передумови започаткування видання, зазначено провідну тематику. Проаналізовано його зміст, контингент дописувачів, охарактеризовано найбільш актуальні матеріали. Встановлено, що журнал друкувався у м. Києві силами молодшого покоління літераторів, художників одночасно з «Музагетом», але він був більш об'ємний за змістом матеріалів. У ньому, крім «чистого» мистецтва, порушувалися культурно-публіцистичні теми, що висвітлювалися з позицій більшовизму. У 1919 р. вийшло 6 номерів журналу, а 1920 р. – лише 1 число (редактори: Г. Михайличенко, М. Семенко (відповідальний секретар)). У часопису друкувалися матеріали В. Алешка, В. Еллана (Блакитного), Д. Загула, В. Коряка, І. Кулика, К. Поліщука, Я. Савченка, М. Семенка, О. Слісаренка, М. Терещенка, П. Тичини, В. Чумака, В. Ярошенка та ін. В анотації видання зазначалося, що «Мистецтво» – «багато ілюстрована часопись виходить в розмірі трьох друкованих аркушів і містить в собі такі відділи: I. Красне письменство (поезія і проза). II. Теорія пролетарської творчості. III. Літопись Літератури. IV. Відділ дискусій та листування. V. Хроніка: 1). Письменство; 2). Праця мистців слова; 3). Мистецтво. VI. Бібліографія». Ілюстраторами видання виступали М. Жук, Г. Нарбут, А. Петрицький.

Ключові слова: мистецтво, українська культура, революція, творчість.

Постановка проблеми в загальному вигляді... В умовах розбудови національно-культурного життя в Україні в сучасних умовах актуальним є питання залучення історичного досвіду. Саме такими й характеризуються роки Української революції (1917–1921), котрі визначаються як період національно-культурного відродження, що проявилось в різних сферах

культури, освіти й науки. Складовою національно-культурного відродження була українська преса, в т. ч. й спеціального, вузькопрофільного, мистецького характеру. Крім «Записок наукового товариства Шевченка», «Літературно-наукового вістника» та іншої періодики, революційні події спричинили появу серії принципово нових літературно-мистецьких видань, започаткованих творчою інтелігенцією, з-поміж яких виділялися «Книгар», «Наше минуле», «Мистецтво» та ін.

Аналіз основних досліджень і публікацій... Тема спеціальної літературно-мистецької періодики певним чином уже знайшла відображення в сучасній вітчизняній історіографії [1–7]. Незважаючи на наявність праць, присвячених як, періодиці революційної доби 1917–1921 рр. загалом, так і її мистецькій складовій зокрема, поза увагою дослідників опинилося таке важливе періодичне видання культурно-мистецької орієнтації як журнал «Мистецтво», що виходив паралельно разом із іншими виданнями схожої проблематики впродовж означеного періоду.

Формування мети статті... Важливим завданням сучасного мистецтвознавства, літературознавства, історії України загалом є визначення особливостей змісту даного періодичного видання в загальному контексті літературно-мистецької періодики революційної доби.

Виклад основного матеріалу... Встановлено, що упродовж 1919–1920 рр. літературно-мистецький тижневик «Мистецтво» – орган Всеукраїнському, друкувався у м. Києві силами молодшого покоління літераторів одночасно з «Музагетом», але він був більш об'ємний за розміром та змістом матеріалів. У ньому, крім «чистого» мистецтва, порушувалися культурно-публіцистичні теми, що висвітлювалися з позицій більшовизму. Саме такою роботою, на думку сучасників, молоді поети «очевидячки «дякували» більшовикам за субсидію» [8]. У 1919 р. вийшло 6 номерів журналу, а 1920 р. – лише 1 число (редактори: Г. Михайличенко, М. Семенко (відповідальний секретар)). У часопису друкувалися поезії В. Алешка, В. Еллана (Блакитного), Д. Загула, В. Коряка, І. Кулика, К. Поліщука, Я. Савченка, М. Семенка, О. Слісаренка, М. Терещенка, П. Тичини, В. Чумака, Ярошенка В. та ін. Деякі твори мали авторські жанрові визначення: «інтерлюдія» («На Електриди!» В. Коряка), «рев. фут-поема» («Тов. Сонце» М. Семенка), «поезофільма» («Весна» М. Семенка). Серед авторів прозових творів – С. Віче (В. Чумак), В. Еллан (Блакитний), М. Івченко, І. Михайлик (М. Михайличенко), К. Поліщук, А. Прийдешній (А. Приходько) та ін. У жанровій тематиці переважали новели – мініатюри, шкці, етюди, настроєві замальовки (наприклад, «Море», «Спека» В. Еллана (Блакитного), «Останній день» К. Поліщука, цикл «Місто», «Крик» Г. Михайличенка, «Бризки пролісок» В. Чумака). На сторінках часопису обговорювалися проблеми розвитку мистецтва ХХ ст., зокрема так зв. «мистецтва пролетарського», друкувалися також статті про тогочасну українську лірику (Б. Тиверця – псевдонім Д. Загула), українську критику (Я. Савченка) та ін. [6, с.447-448].

Перше число «Мистецтва» вийшло в травні 1919 р. й було присвячене проблемам пролетарської культури. В анотації видання зазначалося, що «Мистецтво» – «багато ілюстрована часопись виходить в розмірі трьох друківаних аркушів і містить в собі такі відділи: I. Красне письменство (поезія і проза). II. Теорія пролетарської творчості. III. Літопись Літератури. IV. Відділ дискусій та листування. V. Хроніка: 1). Письменство; 2). Праця мистців слова; 3). Мистецтво. VI. Бібліографія». У підготовці матеріалів до першого відділу брали участь В. Еллан, Д. Загул, М. Івченко, М. Лебединець, І. Михайлич, К. Поліщук, М. Семенко, П. Тичина, В. Чумак і В. Ярошенко. До другого – Бондарчук, С. Віче, В. Елланський, С. Кас'яненко, В. Коряк, Лесь Курбас, К. Лаврінович, Г. Михайличенко, О. Нитка, А. Прийда, Н. Слинсько-Орлик, М. Терещенко і Н. Трикулевська. Ілюстраторами видання виступали М. Жук, Г. Нарбут і А. Петрицький (адреса редакції: м. Київ, бульвар Т. Шевченка (Бібіківський бульвар, б. 7, кв. 12).

Позицію нової генерації літературно-мистецької інтелігенції яскраво висвітлено в статті Г. Михайличенка «Пролетарське мистецтво», яка, по суті, була тезами доповіді автора 8 квітня 1919 р. на засіданні дискусійно-академічної комісії Всеукраїнському [9, с.27]. Автор категорично стверджував: «Старе, буржуазне мистецтво, зокрема поезія, було мистецтвом байдикування, празности, мистецтвом святкової лінії. Нове, пролетарське мистецтво – це мистецтво праці. Поезія праці, велич праці, велич її досягнень, захоплення процесом праці і її всеохоплюючою чинністю. Жадної п'єси на сцені ми не бачимо в процесі роботи і основаної на процесі роботи... Дев'ятьдесят дев'ять, (99) (!) відсотків поезії («лірики») буржуазної епохи, оспівують спокій, нічого нероблення, байдикування. Те з найбільш влучного, що поетизує працю, не являється характерним, воно є або поезією дрібно-буржуазного індивідуалістичного господарювання (як чистий приклад – кровіця), або в значній мірі і зародками пролетарської поезії (ковалі, ткачі і т.д.). Часто ж це є гідне обурення проливання крокодилячих сліз над працюючим. Або віршована агітація» [9, с.27]. Г. Михайличенко констатував, що «Пролетарське мистецтво має перед собою майже порожнє місце, не має кадрів своїх мистців, здибується з законсервовано ворожими поглядами суспільства на основний зміст мистецтва пролетаріату – поезію праці». «Пролетарським мистецтвом, – писав

автор, – буде не все те, що створене робітником пролетарієм. Робітник може творити під впливом ще непозбутої буржуазної епохи мистецтва – мистецькі речі ворожої йому класи і навпаки – не робітник може дати зразки пролетарського мистецтва». На думку автора, головна вага на творення нового мистецтва «спаде на сили самого пролетаріату», тому що раніше «Буржуазія не сама творила, вона здебільшого примушувала до послугування собі проміжні соціальні угруповування – т. зв. інтелігенцію, пролетаріат умової праці, задаючи їм загальний тон». Недалеке майбутнє дописувач чітко й незаперечно вбачав у тому, що в пролетарському мистецтві «цей загальний тон буде задавати пролетаріат, примусивши працювати в цьому напрямкові всіх останніх – шляхом природного витіснення з мистецького ринку творів чужих, або ворожих його класовим устремлінням, оскільки пролетаріат явиться головним споживачом у мистецтві».

Характеризуючи затяжність процесу «революції духа (і мистецтва)» як наслідок соціально-економічних взаємовідносин, Г. Михайличенко визначив головні періоди творення пролетарського мистецтва. Найважливішу роль він відводив першому періоду наслідування старих форм мистецтва та їх приведення у відповідність до вимог пролетарської революції. Характерною його особливістю мав стати перший етап: перехідна доба пролетарської поезії неминує утворює спадкову «воєнну поезію», «поезію червоної війни», «яка має лише формальну різницю від поезії буржуазних (в першу чергу патріотичних) війн і яка являється не тільки неминучою, а і незаперечною в історії розвитку пролетарського мистецтва та в історії «революції духа». Автор наголошував на масовості пролетарського мистецтва, що є «докончою передумовою дальшого його поступування, а отже практичним висновком з цього буде щось подібне до гасла «Мистецтво на вулицю!» [9, с.28]. Оригінальним є бачення Г. Михайличенка щодо статусу мови пролетарського мистецтва: «Маючи за далеку провідну зірку – червону інтернаціональну живу мову, мусимо ствердити, що шляхи до неї лежать тільки через національні мови». У підсумку автор прийшов до висновку про те, що практична складова творення пролетарського мистецтва, в т.ч. й українського, можлива лише в конкретних умовах життя даної нації [9, с.29]. Загалом можна вважати, що вищезазначені тези Г. Михайличенка повною мірою відображали настрої частини молодшої творчої інтелігенції щодо напрямів розвитку літератури і мистецтва на засадах більшовицької ідеології. Ряд цих ідей лягли в основу концепції радянської влади щодо культурного будівництва в Україні. У питанні про національну сутність мистецтва автор принципово розійшовся з В. Блакитним, В. Коряком, М. Семенком, М. Хвильовим і особливо з російським «Пролеткультом», що не визнавав за творчістю жодної національної визначеності) [10, с.23].

На сторінках цього ж номера журналу висловив свої думки та перспективи щодо модерного стилю розвитку нового мистецтва В. Коряк [799, с.29-32]. Автор подав виклад матеріалу у поєднанні двох стилів – науково-публіцистичного та філософсько-фантастичного. Він також зайняв активну позицію пропагандиста «нового мистецтва»: «Мистецтво є рух. Дінаміка революції, її ритм. Амплітуда її творчого розмаху – цілком відмінні од усіх дотеперішніх форм життя. Нові форми життя йдуть попліч з новотворами психічними, з новими типами людини. Мистецтво творять не класи, а таланти та генії. Вони бо найкращі виразники колективної душі. Класовий характер мистецтва залежить од соціального ладу, що творить пануючий стиль цілої історичної доби. Буржуазний світ запалився і догоряє «в полум'ї власних пожеж». Він викликав такі сили, виявив такі внутрішні суперечності, утворив таку нечувану анархію життя, що мусів статися нечуваний досі вибух» [11, с.29]. В. Коряк наголошував на тому, що економічні суперечності «буржуазної культури» спричинили в наслідку «страшні суперечності в сфері Духа». На його думку, «анархія господарчого ладу призвела до анархії творчості, до розпорошення одиниць, до дізгармонії людської психіки, людської свідомості пануючого життєвого типу людини. Дізгармонія громадського ладу відбилася як у краплі води в свідомості кожного громадського атому – кожного індивіда». Автор безапеляційно стверджує, що саме пролетаріат, знищивши грошову систему, врятує мистецтво, надавши йому цілком нове, власне «питоме» обличчя. З його позиції, нове пролетарське мистецтво, насамперед, нова точка погляду на мистецтво в сфері теорії та нова психологічна домінанта в сфері самої творчої дійсності [11, с.30].

Прогнози В. Коряка зводилися до того, що майбутню літературу творитимуть одиниці. Масова творчість знищить літературу й натомість утворить «всенародню поезію». Соціальна революція створить нові форми життя, соціальні відносини, дасть початок новому мистецькому стилю – стилю нової історичної доби та нового класу, «винесеного хвилею революції». Нові форми життя мають з часом утворити нові поняття і нові їх символи – нові слова і навіть нові мови! Особлива небезпека полягала в подальших «дороговказах» дописувача: «Ті, хто прорекали і навчали вчора – ні до чого сьогодні. Ні до чого їхня етика, естетика, досвід, смаки, авторитети. Потрібні не академії – ще на щастя далеко пролетаріатові до закам'янілості академізму! – але щось інше... Потрібна величезна, на широку школу ведена пропаганда і художня інформація мас» [11, с.31]. Отже, позиції

В. Коряка значною мірою відрізнялися від думок Гната Михайличенка. Вони відображали настрої прибічників «мистецтва пролетаріату» та нівелювали суть культурних цінностей. Тижневик містив біографічні матеріали літераторів, художників. Так, у цьому номері характеризувалася мистецька творчість молодого митця, учня В. Кричевського Анатолія Петрицького, – «...майже самотнього знавця українського народного малярства і в інтерпретуванні національної стихії модерними засобами, [який] не має собі суперників» [12, с.13]. Номер друкував один із останніх віршів В. Еллана «Повстання», присвячене поету А. Заливчому, котрий загинув 13 грудня 1918 р., під час повстання проти гетьмана Павла Скоропадського [13]. Там само знаходилася посмертна згадка про А. Заливчого [14]. Об'ємна інформація про літературне життя в Україні містилася в розділі «Хроніка» під рубриками «Письменство», «Праця мистців слова», «Мистецтво» [15]. Так, у рубриці «Письменство» повідомлялося про перспективний вихід першої книги літературно-мистецького місячника «Музагет» (органу поетів, письменників і митців нової генерації), альманахів, журналів «Сіяч» (органу Харківської української секції Всеукраїнського літературного комітету), «Зшитки боротьби», «Прийдешне», «Земля», «Громада», «Шлях», «ЛНВ», «Веснянки» та ін.

Друге число журналу «Мистецтво» вийшло в червні 1919 р. (за редакцією М. Семенка). Він складався з чотирьох рубрик: «Поезія» (М. Семенко «Весна»; В. Тарноградський «Раби»; П. Тичина «На могилі»; В. Чумак «З ранкових настроїв», «Вгору»; В. Ярошенко «Місто» (із циклу)), «Красне письменство» (М. Івченко «Місто вмерло»; В. Еллан «Море», «Спека»; Ігнатій Михайлич (Г. Михайличенко) «Повія» (із циклу «Місто»); К. Поліщук «Останній день»), «Статті» (С. Віче «Портрети пролетарських поетів»; В. Коряк «Тарарам (вражіння)»; К. Лаврінович «Занедбані й забуті»; М. Мертвоплюйко «Мистецтво переходною доби»; В. Ярошенко «Піонери»), «Хроніка», «Бібліографія». В цьому номері є й ілюстрації: малюнки, декорації художника А. Петрицького для «Молодого театру» Леся Курбаса («Горе брехунові», «Цар Едіп»).

У літературно-критичній статті «Занедбані й забуті» («Мистецтво», 1919, № 2) К. Лаврінович констатував, що революція викликала грандіозну перебудову культурного життя, що спричинило виникнення цілої низки різноманітних інновацій у галузях літератури та мистецтва взагалі, наслідком чого стала поява десятків літературно-мистецьких клубів, спілок, об'єднань, видавництв. На жаль, на думку автора, результати цих нововведень викликали занепокоєння й тривогу: плакати на стінах міських кав'ярень часто були «беззмістовними й безсмаковими», «пролетарська культура» часто творилася без участі самого «пролетарія», книги друкувалися «на смак керівничих всякими видавничими відділами» тощо. К. Лаврінович робив висновок про те, що в сучасному літературному середовищі, «на жаль, треба сказати по правді», було дуже мало вихідців із селян і робітників. Як приклад, називав таких поетів: М. Коваленка, сина бідного селянина-заробітчанина; бандуриста Мусія, вихідця із робітників; К. Гуленка, селянина; Бесараба, робітника. Автор писав: «Окрім цих чотирьох поетів, котрі, не дивлячись ні на які умовини життя, спромоглися на те, щоб бути надрукованими, в затьмарених низинах гине не один десяток тих людей, які мають талант і знайомі з справжнім натхненням...Тільки зараз вони можуть вийти на шлях вільної творчості, отже треба згадати за них і допомогти їм» [16]. Стаття П. Мертвоплюйка «Мистецтво переходною доби» («Мистецтво», 1919, № 2), побудована за принципом «Інші часи – інші пісні!». Головна думка автора полягала в тому, що в зв'язку із революцією нове мистецтво мало базуватися на відмінних від попереднього часу революційних засадах, віддаючи перевагу футуризму [17].

Висновки... Отже, прагнучи об'єднати навколо себе найкращі літературні й мистецькі сили, дбаючи про належний естетичний рівень, журнал в дусі часу декларував розрив з минулим та закликав до формування нового мистецтва. У теоретичних позиціях він був близький до пролеткультівства – лівацького штибу, що заперечував класичну спадщину, проповідував створення «лабораторним шляхом» «чистої пролетарської культури», яка б відповідала ідентичній «пролетарській психіці». В Україні практика Пролеткульту не набула великого поширення (їх adeptами були здебільшого російські літератори, пролетарський російськомовний журнал «Зори грядущего») [10, с.22-23]. Перспективним напрямком досліджень в означеному контексті є визначення характерних особливостей змісту й значення ще одного видання літературно-мистецької орієнтації – «Музагет».

Список використаних джерел і літератури:

1. Телячий Ю. В. Українська літературно-мистецька інтелігенція в національно-культурному відродженні (1917–1921 рр.) : [моногр.] / Ю. В. Телячий. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2014. – 600 с.
2. Телячий Ю. В. Журнал «Книгарь» як джерело дослідження книговидавничої діяльності інтелігенції в роки Української революції (1917–1920 рр.) / Ю. В. Телячий // Формування та

діяльність українських національних урядів періоду Української революції 1917–1920 рр. : матеріали всеукр. наук. конф. (Кам'янець-Подільський, 6–7 груд. 2007 р.) / ред. кол. : Смолій В. А. (співголова), Завальнюк О. М. (співголова), Реєнт О. П. та ін. – Кам'янець-Подільський : Оіум, 2008. – С. 269–275.

3. Телячий Ю. В. Журнал «Наше минуле» (1918 р.) як джерело дослідження культуротворчої діяльності української інтелігенції / Ю. В. Телячий // Наукові праці Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів, присвяч. 90-річчю Кам'янець-Подільського нац. ун-ту. – [в 5 т.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2008. – Т. 1, вип. 7. – С. 88–91.

4. Телячий Ю. В. «Записки наукового товариства ім. Шевченка» в 1917–1921 рр. / Ю. В. Телячий // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. П. С. Григорчука. – Вінниця, 2008. – Вип. XIV. – С. 142–145.

5. Телячий Ю. В. «Літературно-науковий вістник» як джерело дослідження культуротворчої діяльності української інтелігенції в роки революції (1917–1919) / Ю. В. Телячий // Кам'янець-Подільський – остання столиця Української Народної Республіки : матеріали всеукр. наук. конф. (Кам'янець-Подільський, 6-7 жовт. 2009 р.) / редкол. : Смолій В. А., Верстюк В. Ф., Завальнюк О. М. [та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Оіум, 2009. – С. 338–341.

6. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. – К. : Академія, 2006. – 752 с.

7. Панькова С. Книгарь / С. Панькова // Довідник з історії України (А–Я) : посіб. [для серед. загальноосв. навч. закл.] / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – [2-ге вид., доопр. і доповн.]. – К. : Генеза, 2002. – С. 314.

8. Киянин. Літературне життя / Киянин // Вістник УНР. – 1919. – 17 липня. – Ч. 18. – С. 2–3.

9. Михайличенко Г. Пролетарське мистецтво / Г. Михайличенко // Мистецтво. – 1919. – трав. – Ч. 1. – С. 27–29.

10. Історія української літератури. XX століття : у 2 кн. – К. : Либідь, 1998. – Кн. 1 : Перша половина XX ст. : підруч. / за ред. В. Г. Дончика. – 464 с.

11. Коряк В. Нове мистецтво / В. Коряк // Мистецтво (м. Київ). – 1919. – трав. – Ч. 1. – С. 29–32.

12. Анатоль Петрицький. Альбом / Анатоль Петрицький ; авт. ст. та упоряд. І. Врона. – К. : Мистецтво, 1968. – 190 с.

13. Еллан В. Повстання / В. Еллан // Мистецтво. – 1919. – Ч. 1. – трав. – С. 23.

14. Михайлич І. Той, чие життя було твором мистецтва / І. Михайлич // Мистецтво. – 1919. – Ч. 1. – трав. – С. 24–26.

15. Хроніка // Мистецтво. – 1919. – Ч. 1. – трав. – С. 34–38.

16. Лавринович К. Занедбані й забуті / К. Лавринович // Мистецтво. – 1919. – Ч. 2. – черв. – С. 31–33.

17. Мертвопетлюйко П. Мистецтво переходової доби / П. Мертвопетлюйко // Мистецтво. – 1919. – № 2. – черв. – С. 33–34.

Транслітерований список літератури:

1. Teliachyi Yu. V. Ukrainka literaturno-mystetska intelihentsiia v natsionalno-kulturnomu vidrozhenni (1917–1921 rr.), Ternopil, TzOV «Terno-hraf», 2014, 600 p.

2. Teliachyi Yu. V. Zhurnal «Knyhar» yak dzherelo doslidzhennia knyhovydavnychoi diialnosti intelihentsii v roky Ukrainkoï revoliutsii (1917–1920 rr.), Formuvannia ta diialnist ukrainskykh natsionalnykh uriadiv periodu Ukrainkoï revoliutsii 1917–1920 rr. : materialy vseukr. nauk. konf. (Kamianets-Podilskyi, 6–7 hrud. 2007 r.) / red. kol. : Smolii V. A. (spivholova), Zavalniuk O. M. (spivholova), Reient O. P. ta in., Kamianets-Podilskyi, Oium, 2008, p. 269–275.

3. Teliachyi Yu. V. Zhurnal «Nashe mynule» (1918 r.) yak dzherelo doslidzhennia kulturotvorchoi diialnosti ukrainskoï intelihentsii, Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho nats. un-tu im. I. Ohienka : zb. za pidsumkamy zvitnoi nauk. konf. vykladachiv, doktorantiv i aspirantiv, prysviach. 90-richchiu Kamianets-Podilskoho nats. un-tu. – [v 5 t.], Kamianets-Podilskyi, Kamianets-Podil. nats. un-t im. I. Ohienka, 2008. Part. 1, Vol. 7, p. 88–91.

4. Teliachyi Yu. V. «Zapysky naukovoï tovarystva im. Shevchenka» v 1917–1921 rr., Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoï pedahohichnoï universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia : Istoriiia : zb. nauk. prats / za zah. red. prof. P. S. Hryhorchuka, Vinnytsia, 2008, Vol. XIV, p. 142–145.

5. Teliachyi Yu. V. «Literaturno-naukovyi vistnyk» yak dzherelo doslidzhennia kulturotvorchoi diialnosti ukrainskoï intelihentsii v roky revoliutsii (1917–1919), Kamianets-Podilskyi – ostannia stolytsia Ukrainkoï Narodnoï Respubliky : materialy vseukr. nauk. konf. (Kamianets-Podilskyi, 6-7

zhovt. 2009 r.) / redkol. : Smolii V. A., Verstiuk V. F., Zavalniuk O. M. [ta in.], Kamianets-Podilskiy, Oiium, 2009, p. 338–341.

6. Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk, [za red. R. T. Hromiaka, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teremka], Kyiv, Akademiia, 2006, 752 p.

7. Pankova S. Knyhar, Dovidnyk z istorii Ukrainy (A–Ya) : posib. [dlia sered. zahalnoosv. navch. zakl.], za zah. red. I. Pidkovy, R. Shusta, Kyiv, Geneza, 2002, p. 314.

8. Kyianyn. Literaturne zhyttia, Vistnyk UNR, 1919, 17 lypnia, Part. 18, p. 2–3.

9. Mykhailychenko H. Prolietarske mystetstvo, Mystetstvo, 1919, trav, Part. 1, p. 27–29.

10. Istoriiia ukrainskoi literatury. XX stolittia : u 2 kn, Kyiv, Lybid, 1998, Book. 1, Persha polovyna XX st, za red. V. H. Donchyka, 464 p.

11. Koriak V. Nove mystetstvo, Mystetstvo (m. Kyiv), 1919, trav, Part. 1, p. 29–32.

12. Anatol Petrytskyi. Albom / Anatol Petrytskyi, Kyiv, Mystetstvo, 1968, 190 p.

13. Ellan V. Povstannia, Mystetstvo, 1919, Part. 1, trav, p. 23.

14. Mykhailych I. Toi, chyie zhyttia bulo tvorom mystetstva, Mystetstvo, 1919, Part 1, trav, p. 24–26.

15. Khronika, Mystetstvo, 1919, Part. 1, trav, p. 34–38.

16. Lavrynovych K. Zanedbani y zabuti, Mystetstvo, 1919, Part. 2, cherv, p. 31–33.

17. Mertvopetliuko P. Mystetstvo perekhodovoi doby, Mystetstvo, 1919, № 2, cherv, p. 33–34.

Аннотация

Журнал «Искусство» (1919–1920 гг.) как источник изучения культуротворческого процесса революционного периода

Шерстынюк Л.Л.

В статье охарактеризован журнал «Искусство» – орган Всеукраинского комитета, который печатался в г. Киеве в 1919–1920 гг. Определены предпосылки появления издания, указана главная тематика. Проанализирована его содержание, контингент авторов, охарактеризованы наиболее актуальные материалы. Установлено, что журнал печатался в г. Киеве силами молодого поколения литераторов, художников одновременно из «Музагазета», но он был более объёмным за содержанием материалов. В нём, кроме «чистого» искусства, затрагивались культурно-публицистические темы, которые были поданы из позиций большевизма. В 1919 г. вышло 6 номеров журнала, а в 1920 г. – только 1 номер (редактора: Г. Михайличенко, М. Семенко (ответственный секретарь)). В журнале печатались произведения В. Алешка, В. Еллана (Блакитного), Д. Загула, В. Коряка, I. Кулика, К. Полищука, Я. Савченка, М. Семенка, А. Слисаренка, М. Терещенка, П. Тычыны, В. Чумака, В. Ярошенка и др. В аннотации издания говорилось, что «Искусство» – «богато иллюстрированная часопись выходит в размере три печатных листа и содержит такие отделы: I. Литература. II. Теория пролетарского творчества. III. Летопись литературы. IV. Отдел дискуссий и переписки. V. Хроника: 1). Литература; 2). Работы мастеров слова; 3). Искусство. VI. Библиография». Иллюстраторами издания выступали М. Жук, Г. Нарбут и А. Петрицкий.

Ключевые слова: искусство, украинская культура, революция, творчество.

Summary

The Journal “Art” (1919–1920) as a Source of Learning Culture Creative Process of Revolutionary Days

Sherstyniuk L.L.

The journal “Art” – the body of Vseukrlitkom, which was published in the city Kyiv in 1919-1920 has been characterized in the article. The preconditions of initiating of the edition have been determined, the leading topics have been mentioned. Its content, contingent of the authors have been analyzed, the most urgent materials have been characterized. It is found out that the journal was published in the city Kyiv by means of the energy of younger generation of men of letters together with “Muzaget”, but it was bigger by the content of the materials. Except for the “pure” art, it dealt with cultural- publicistic topics, which were cleared out from the Bolshevik positions. In 1919 there were published 6 issues of the journal, and in 1920 – only 1 issue (editors: H. Mykhailychenko, M. Semenko (executive clerk secretary)). The poetry of V. Aleshko, V. Ellan (Blakytnyi), D. Zahul, V. Koriak, I. Kulyk, K. Polishchuk, Y. Savchenko, M. Semenko, O. Slisarenko, M. Tereshchenko, P. Tychyna, V. Chumak, V. Yaroshenko and others has been published in the periodical. It was mentioned in the annotation of the edition that “Art” – is “rather illustrated periodical is published in size of three printed pages and contains the following sections: I. Fine literature (poetry and prose). II. Theory of proletarian creative work. III. Chronicle of literature. IV. Section of discussions and correspondence. V. Chronicle: 1). Literature; 2). Works of masters of the word; 3). Art. VI. Bibliography”. The illustrators of the edition were M. Zhuk, H. Narbut and A. Petrytskyi

(address of the editorial office: City Kyiv, T.Shevchnko boulevard (Bibikivskyi boulevard 7, apartment 12).

Key words: art studies, Ukrainian culture, revolution, creative work.

Дата надходження статті: 15.10.2015р.

УДК 781. 43 + 786. 2. 002 (045)

Шубіна В.Б.,
викладач
(м.Хмельницький)

Використання текстологічних засобів виразності (мелізмів) у фортепіанній практиці

Стаття репрезентує синтез музикознавчих теоретичних узагальнень та практичних педагогічних напрацювань з питань виконавства мелізмів; розкриває сутність поняття «орнаментика» та «мелізми». Значимість їх вивчення спонукає приділяти особливу увагу питанню практичного знайомства з музикою композиторів різних жанрів та епох.

Очевидно, що свободу виконання музики, багатой на мелізми, може дати лише знання загальних закономірностей і традицій. Тому, правильне виконання текстологічних засобів виразності, зокрема мелізмів, є важливим критерієм визначення рівня музичної зрілості виконавця, його професійної майстерності, відчуття стилю, а також рівня його сформованості як майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: орнаментика, мелізми, трель, групето, мордент, форшлаг, довгий форшлаг.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Робота над музичними творами є невід'ємною частиною навчання на факультеті мистецтв. Розвинене музичне мислення і розуміння текстологічних засобів виразності має велике значення для кожного студента – майбутнього вчителя музики. Уміння використовувати та правильно розшифровувати музичні позначення студент розвиває і поглиблює впродовж усього навчання. Завдяки орнаментиці, зокрема, мелізмам, можна краще передати стиль та епоху музичного твору, збагатити художній зміст та наповнити його яскравою образністю. Все це є великою цінністю, і одним з важливих та обов'язкових знань та умінь майбутнього викладача музики.

Аналіз досліджень і публікацій... Аналіз текстологічних засобів виразності висвітлений у працях Л. Баренбойма, К. Баха, І. Браудо, Н. Голубівської, Ф. Куперена, В. Ландовської та ін.

Формування цілей статті... Не можливо перерахувати всі різновиди прикрас, які зустрічаються у музиці різних епох та різних країн і на всі випадки дати характеристику. Тому мета статті – дати уявлення про музичний задум, ціль мелізмів, що сприятиме формуванню умінь направити увагу виконавця у правильному творчому напрямку.

Виклад основного матеріалу... Ніхто не сумнівається у необхідності прикрас. Це помітно хоча б тому, що вони зустрічаються у кількості, більш ніж достатній. Проте, вони стають насправді незамінними, якщо уважно проаналізувати їх користь. Вони зв'язують ноти, вони їх оживляють; надають їм, коли необхідно, особливої сили та ваги; роблять ноти привабливими й, отже, викликають особливу увагу; допомагають прояснити зміст п'єси, сумний або радісний, або який би не був, ще – вони завжди йому сприяють. Прикраси надають немало приводів і матеріалу для хорошого виконання; завдяки їм можна покращити доволі посередній твір і навпаки – найкраща тема без них буде здаватися пустою та безглуздою, а найбільш ясний зміст – невиразним.

Карл Філіпп Еммануїл Бах [1]

Бажання прикрасити основну мелодію додатковими звуками існувало давно. У своїх витоках мелодичні прикраси пов'язанні з мистецтвом імпровізації і тривалий час не записувалися, оскільки сфери композиторства та виконавства так чітко не розмежовувались між собою, як у наш час. Виконавці були композиторами, композитори – виконавцями, тому вони могли на свій розсуд та художній смак застосовувати різні мелодичні доповнення – прикраси, які вносили у музику більше безпосередності, робили її яскравішою, індивідуальною. Нам потрібно розуміти, що текстологічні позначення, зокрема мелізми – «це не правила, а закономірності, значення прикрас, їх мета» [3, с. 5].

Прикраси використовувались із двояким змістом: для «зв'язку» та для «блиску». Перші поєднували далеко розташовані мелодичні ноти, заповнювали пустоту довгих тривалостей та